

Dijital Toplumlarda Yaşlı Yetişkinler İçin Kapsayıcı Katılımın Gerçekleştirilmesi ve Dijital Okuryazarlık

Yasemin GEZER TUĞRUL
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
ygezer@yyu.edu.tr
ORCID: 0000-0002-8053-5501

Araştırma Makalesi

DOI: 10.31592/aeusbed.1653709

Geliş Tarihi: 08.03.2025

Revize Tarihi: 25.11.2025

Kabul Tarihi: 12.03.2026

Atf Bilgisi

Gezer Tuğrul, Y. (2026). Dijital toplumlarda yaşlı yetişkinler için kapsayıcı katılımın gerçekleştirilmesi ve dijital okuryazarlık. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12 (1), 182-201.

ÖZ

Günümüzde dijital teknolojiler, toplumsal yaşamı dönüştürerek bireylerin yaşam kalitesini etkilemektedir. Ancak bu dönüşüme ayak uyduramayan kesimler, toplumsal hayattan uzaklaşma riskiyle karşı karşıyadır. Yaşlı bireyler, dijital okuryazarlık eksikliği, ekonomik yetersizlikler ve dijital cihazlara erişim zorlukları nedeniyle en riskli gruplar arasında yer almaktadır. Teknolojinin sunduğu olanaklar, toplumsal katılım ve kimlik inşası açısından büyük bir potansiyele sahip olsa da, dijital uçurum, yaşlı bireylerin toplumsal dışlanmasına ve sosyal izolasyonuna yol açan yeni ayrışma biçimlerini ortaya çıkarmaktadır. Bu araştırma, yaşlı bireylerin dijital dönüşüm süreçlerini toplumsal dışlanma teorisi çerçevesinde ele almaktadır. Toplumsal dışlanma, bireylerin ekonomik, sosyal ve kültürel alanlardan uzaklaştırılmasını ifade eder ve toplumla bağlarının zayıflamasına neden olur. Dijital okuryazarlık eksikliği ve ekonomik eşitsizlikler, yaşlı bireylerin dijital platformlardan uzaklaşmasına yol açarak toplumsal katılımı kısıtlamaktadır. Dijital dönüşüm, bireylerin ekonomik ve toplumsal rollerini yeniden tanımlarken, yaşlı bireylerin uyum sağlayamaması dışlanmayı derinleştirir. Bu nedenle, yaşlı bireylerin dijital hizmetlere erişiminin artırılması, dijital okuryazarlığın güçlendirilmesi ve sosyal politikalarla desteklenmesi kritik öneme sahiptir. Çalışma, “Yaşlı yetişkinler için dijital katılım nasıl sağlanabilir?” sorusu ekseninde yaşlı bireylerin karşılaştıkları engelleri değerlendirerek, dijital okuryazarlığın toplumsal entegrasyona katkısını ve sosyal politika önerilerini sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dijital okuryazarlık, dijital uçurum, toplumsal katılım, yaşlılık dışlanması, yaşlılarda dijital dışlanma.

Achievement of Inclusive Participation and Digital Literacy for Older Adults in Digital Societies

ABSTRACT

Today, digital technologies are transforming social life and influencing individuals' quality of life. However, those who cannot keep pace with this transformation face the risk of being excluded from social life. Older adults are among the most at-risk groups due to limited digital literacy, economic disadvantages, and difficulties in accessing digital devices. Although technology holds great potential for social participation and identity construction, the digital divide introduces new forms of separation, leading to the social exclusion and isolation of older individuals. This study addresses the digital transformation processes of elderly individuals within the framework of social exclusion theory. Social exclusion refers to the marginalization of individuals from economic, social, and cultural spheres, weakening their ties to society. A lack of digital literacy and economic inequality distances older adults from digital platforms, limiting their ability to participate socially. As digital transformation redefines economic and social roles, the inability of elderly individuals to adapt further deepens their exclusion. Therefore, increasing access to digital services, strengthening digital literacy, and supporting these efforts through social policy are of critical importance. Centered around the question, “How can digital inclusion be ensured for older adults?”, this study aims to evaluate the barriers elderly individuals face, examine the role of digital literacy in promoting social integration, and propose relevant social policy recommendations.

Keywords: Digital literacy, digital divide, social participation, old-age exclusion, digital exclusion among the elderly

Giriş

Dijitalleşme, toplumsal yaşamın her alanını dönüştüren en önemli teknolojik eğilimlerden biri olarak kabul edilmektedir. Bilgi ve İletişim teknolojilerinin (BİT) günlük yaşama entegre edilmesi, bireylerin yaşam pratiklerini ve toplumsal etkileşim biçimlerini köklü bir şekilde değiştirmiştir. Bu dönüşüm, bireylerin dijital araçlar aracılığıyla bilgiye erişimini ve topluma katılımını kolaylaştırırken, bazı gruplar için yeni dışlanma biçimlerini de beraberinde getirmiştir.

Yaşlı bireyler, dijital dönüşümün hızına uyum sağlamakta zorlanan grupların başında gelmektedir. Dijital okuryazarlık eksikliği, ekonomik yetersizlikler ve teknolojik cihazlara erişim zorlukları, yaşlı bireylerin dijital dünyaya entegrasyonunu sınırlamaktadır. Bu durum, yaşlı bireylerin toplumsal dışlanmasını ve sosyal izolasyonunu derinleştirerek onları toplumdan uzaklaştırmaktadır. Özellikle küreselleşen dünyada iletişim ve bilgi akışının hız kazandığı bir dönemde, bu dışlanma bireylerin ekonomik, sosyal ve psikolojik sağlıklarını olumsuz yönde etkilemektedir.

Yaşlılık, fiziksel ve bilişsel gerilemeler nedeniyle teknolojik yenilikleri takip etmeyi zorlaştıran doğal bir yaşam evresidir. Ancak, toplumsal hayata katılımın sürekliliği, bireylerin ruhsal iyilik hali için kritik bir öneme sahiptir. Teknolojiden uzak kalan yaşlı bireyler, dijitalleşmenin sunduğu eğitim, sağlık, iletişim ve kültürel faaliyetlerden yeterince faydalanamamakta; bu durum, sosyoekonomik eşitsizlikleri derinleştirerek yaşam kalitelerini düşürmektedir. Ancak, dijital dünyaya erişim sağlandığında, yaşlı bireyler için sosyal bağları güçlendirme, sağlık hizmetlerine erişim kolaylığı sağlama ve kültürel katılımı artırma gibi yeni olanaklar ortaya çıkmaktadır. Bu avantajlardan faydalanabilmek için dijital okuryazarlığın artırılması ve eşit erişim imkânlarının oluşturulması gerekmektedir. Dijitalleşme süreci, sadece teknik bir mesele değil, aynı zamanda yaşlı bireylerin toplumsal bağlantılarını ve kimliklerini koruma yollarını çoğaltabilecek önemli bir toplumsal meseledir.

Yöntem

Araştırma Modeli / Deseni

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e (2000, s. 140) göre doküman incelemesi, araştırılması amaçlanan olgu ya da olgularla ilgili bilgi içeren yazılı materyallerin sistematik analizine dayanır. Bu yöntem, doğrudan gözlem ya da veri toplamanın mümkün olmadığı durumlarda, mevcut belgelerin bilimsel bir yaklaşımla değerlendirilmesini sağlar. Bu bağlamda, çalışmada yaşlı bireylerin dijitalleşme sürecinde karşılaştıkları engeller, toplumsal dışlanma teorisi çerçevesinde ele alınmış; analiz süreci dijital uçurum, dijital okuryazarlık ve sosyal dışlanma temaları doğrultusunda yürütülmüştür.

Çalışma Grubu / Evren ve Örneklem

Bu çalışmada bireylerden veri toplanmadığı için klasik anlamda bir örneklem tanımlanamamaktadır. Bunun yerine, analiz edilen belgeler çalışma grubunu oluşturmaktadır. Bu belgeler; hakemli makaleler, lisansüstü tezler, kitap bölümleri, resmî raporlar ve konferans bildirilerinden oluşmaktadır. Belge seçiminde, çalışmanın konusuyla içeriksel uyumluluğu ve akademik geçerliliği temel ölçüt olarak alınmıştır. Belge seçiminde herhangi bir yayın yılı sınırlaması uygulanmamış; yalnızca içerik uygunluğu ve bilimsel yeterlilik dikkate alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak, belirli ölçütlere göre seçilmiş akademik belgeler kullanılmıştır. Belgeler; Google Scholar, ScienceDirect, Web of Science, ResearchGate, Academia.edu, DergiPark ve Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi gibi ulusal ve uluslararası veri tabanları üzerinden yürütülen taramalarla belirlenmiştir. Kullanılan dokümanlar bilimsel bilgi içeren yazılı kaynaklardan oluşmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Toplanan belgeler, tematik içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Süreçte belgeler dikkatlice okunmuş, tekrar eden kavram, olgu ve görüşler “kod” birimleri ile işaretlenmiştir. Elde edilen kodlar, benzerliklerine göre sınıflandırılarak temalar altında toplanmıştır. Tüm analiz süreci, çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturan toplumsal dışlanma teorisiyle ilişkilendirilmiş; yorumlamalar bu teorik yapı doğrultusunda yapılmıştır.

Araştırma Etiği

Çalışma, doğrudan katılımcı verisi içermediği ve yalnızca doküman incelemesine dayandığı için etik kurul izni gerektirmemektedir. Araştırma sürecinde bilimsel etik ilkelerine titizlikle uyulmuş, tüm kaynaklara uygun şekilde atıf yapılmış ve telif haklarına saygı gösterilmiştir.

Toplumsal-Sosyal Dışlanma Kavramı

Toplumsal dışlanma kavramı, endüstrileşme ve modernleşme süreçleriyle ortaya çıkan toplumsal değişimlerin bir sonucu olarak gündeme gelmiştir. Kavram ilk olarak 20. yüzyılın ortalarında, Fransız sosyal politikasında “exclusion sociale” (toplumsal ötekileştirme) biçiminde kullanılmıştır (Lenoir, 1974). Özellikle 1960’lı yıllarda Fransa’da dikkat çeken bu kavram, 1970’lerdeki ekonomik krizlerle birlikte daha da belirginleşmiş ve çok boyutlu bir yapıya bürünmüştür.

Literatürde “sosyal dışlanma”, bireylerin ve grupların toplumun ana akımından ayrılması ya da uzaklaşması olarak tanımlanır (Commins, 2004; Moffatt & Glasgow, 2009). Bu kavram, Avrupa’da politika ve araştırma alanlarında yoğun olarak kullanılmakta; diğer dünya bölgelerindeki politik ve bilimsel söylemlerde de giderek yaygınlaşmaktadır (Lee, Hong, and Harm, 2014; Parmar, Williams, Dkhimi, Ndiaye, Asante, Arhinful ve Mladovsky, 2014). İncelenen belgelerde de kavramın yaşlı bireylerle ilgili sosyal politikaların merkezinde yer aldığı ve özellikle gerontoloji alanında artan bir ilgiyle ele alındığı görülmektedir (Townsend, 1979). Bu ilgi, yaşlanan nüfus yapısı (Bonfatti vd., 2015, ss. 225–234), ekonomik istikrarsızlık (Börsch-Supan vd., 2015, ss. 1–22) ve yaşlanan grupların artan eşitsizliklere duyarlılığının birleşimini yansıtmaktadır (Scharf, 2015; Warburton, Ng ve Shardlow, 2013). Sosyal dışlanmayı deneyimleyen yaşlı insanlar, diğer yaş gruplarına mensup insanlara kıyasla yaşamlarının daha uzun bir bölümünde bu dışlanmayı deneyimleme eğilimindedir (Scharf ve Keating, 2012, ss. 1–16). Fransız sosyal işlerden sorumlu bakan René Lenoir, 1974’te toplumun yaklaşık onda birinin dışlanmış olduğunu ifade etmiş ve dışlanmış grupları zihinsel ve fiziksel engelliler, suçlular, bağımlılar, istismar edilen çocuklar ve bakıma muhtaç yaşlılar gibi dezavantajlı kesimler olarak tanımlamıştır.

Başlangıçta ekonomik krizler ve yoksullukla ilişkilendirilen sosyal dışlanma, 1980’lerden itibaren çok boyutlu bir yapı olarak ele alınmaya başlanmıştır. Ekonomik, sosyal, politik ve kültürel süreçlerden bireylerin marjinalleştirilmesiyle şekillenen dışlanma olgusu, bireylerin toplumsal hayattan kopmasını beraberinde getirmiştir. Taşra-merkez arasındaki ulaşım-erişim farklılığı, birey ve ailelerin farklı sosyo-kültürel durumları, cinsiyete dayalı farklı yaklaşımlar, gelir ve yatırımların eşitsiz dağılımı gibi nedenler de dışlanmaya zemin hazırlayan diğer nedenlerdendir (Uğurlu ve Deniz, 2022: 119). Walker ve Walker, sosyal dışlanmayı, bazı birey ve grupların toplumla bütünleşmelerini sağlayan sosyal, sivil, ekonomik ve politik haklara erişimde yaşadıkları kısıtlılık durumu olarak tanımlamaktadır (Walker ve Walker, 1997, s. 8). Bu bağlamda toplumsal/sosyal dışlanma, yoksullukla bağlantılı olmakla birlikte ondan daha geniş kapsamlı bir olgudur; bireylerin ekonomik kaynaklardan, sosyal ilişkilerden, kültürel olanaklardan ve toplumsal katılım mekanizmalarından uzaklaşmasını içermektedir (Silver, 1994; Burchardt et al., 2002).

Hilary Silver (1994), sosyal dışlanmayı dayanışma, uzmanlaşma ve tekelleşme olmak üzere üç paradigma üzerinden açıklamaktadır.

- Dayanışma paradigması: Toplumsal bağların kopması sonucu dışlanmayı vurgular.
- Uzmanlaşma paradigması: Bireysel yetersizlik ya da kusurlara bağlı dışlanmayı ele alır
- Tekelleşme paradigması: Sınıf, statü ve güç ilişkileri yoluyla dışlanmanın üretildiğini savunur.

Toplumsal dışlanma, ekonomik eşitsizlikler, politik kararlar, kültürel farklılıklar ve teknolojik dönüşümler gibi süreçlerin etkisiyle çok boyutlu bir olgu haline gelmiştir (Silver, 1994, s. 531). Teknolojik dönüşüm, bu dışlanmayı farklı bir boyuta taşıyarak *dijital uçurum* adı verilen yeni bir toplumsal dışlanma biçimini ortaya çıkarmıştır. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (Organization for Economic Cooperation and Development [OECD]), dijital uçurumu, bireyler, firmalar veya ülkeler arasında farklı sosyoekonomik grupların bilgi ve iletişim teknolojilerine erişim ve kullanımında yaşadığı eşitsizlik olarak tanımlanmaktadır (OECD, 2001). Türkiye bağlamında ise dijital uçurum olgusu, dijital eşitsizlikler çerçevesinde ele alınarak; sınıf, toplumsal cinsiyet, etnik köken, yaş, eğitim düzeyi, yaşam alanı ve bölgesel farklılıklar, dijital becerilerin edinilmesi ve kullanımı üzerinde belirleyici faktörler olarak ele alınmaktadır (Fiğan ve Özdemir, 2020, s. 4).

Dijital uçurum, yalnızca teknik bir mesele değil; mevcut toplumsal eşitsizlikleri derinleştiren yapısal bir sorundur. Yaşlı bireyler için bu durum daha karmaşıktır; çünkü ekonomik ve teknolojik sınırlılıkların yanı sıra, bilişsel ve fiziksel engeller de sürece dahil olmaktadır. Dijital platformlardan uzak kalan yaşlılar, sağlık hizmetlerine erişimde zorluk yaşamakta, toplumsal hizmetlerden yararlanamamakta ve sosyal ilişkileri zayıflamaktadır. Dolayısıyla yaşlıların sosyal dışlanması, insanların yaşlandıkça kaynak, hak, mal ve hizmetlerden yoksun kalması veya bu haklardan mahrum kalması, toplumun çeşitli ve çoklu alanlarındaki insanların çoğunluğunun erişebildiği normal ilişkilere ve aktivitelere katılamaması gibi karmaşık bir sürece tekabül eder. Hem yaşlı bireylerin yaşam kalitesini hem de yaşlanan toplumun bir bütün olarak eşitliğini ve uyumunu etkiler (Levitas, 2006, ss.123–160). Çalışmada incelenen kaynaklarda, sosyal dışlanmanın özellikle yaşlı bireylerin dijitalleşme sürecine katılımını engellediği ve bu durumun yaşam kalitesiyle doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir.

Bu bilgilere paralel bir kavram olarak sosyal dışlanma, ileriki yaşlardaki dezavantajları açıklamak ve buna yanıt vermek için önemli bir potansiyele sahiptir. Ancak yaşlanan nüfus bağlamında, yapı belirsizliğini korumaktadır. Farklı disiplinlere yayılmış ileri yaşlardaki dışlanmaya ilişkin tutarlı bir anlayış geliştirme zorluğunu daha da artırmaktadır. Yaşlılık sosyal dışlanmasına ilişkin ileri yaşlardaki dışlanmayla ilgili kavramsal çerçevelerin incelenmesini, kavramsal anlayışların ve temel alanların belirlenmesini de içerir. Gündelik yaşamın her alanında kapsam incelemelerini gerekli kılar. Yaşlılık dışlanmasıyla ilgili literatüre bakıldığında bakıldığında şu altı ortak alan ön plana çıkar: mahalle ve toplum; hizmetler, olanaklar ve hareketlilik; sosyal ilişkiler; maddi ve finansal kaynaklar; sosyo-kültürel yönler ve vatandaş katılımı (Korkmaz Yaylagül, Barlın ve Kırışık, 2021; Kürüm Varolgüneş, 2025). Bu da düzenli olarak sahaya yönelik genel bir araştırma bilgisinin ve bilimsel çerçevede teorik gelişim eksikliğine işaret etmektedir. Günümüzün dijital çağında, yaşlı bireyler dezavantajlı bir grup olarak değerlendirildikleri için toplumsal dışlanmanın önlenmesi adına bu bireylerin yaşamın her alanındaki ihtiyaçlarının düzenli saha araştırmalarıyla belirlenmesi ve elde edilecek bilimsel veriler ışığında hizmetlerin dijitalleştirilmesi gerekmektedir. Dijitalleştirilen hizmetlerin yaşlı bireyler tarafından edimlenebilmesi için de yine dijital hizmetler içinde eğitim kategorisinde yer alan dijital okuryazarlığın yaygınlaştırılması, yaşlılarda dijital okur-yazar oranının artırılması gerekmektedir. Bu gerekliliğin yaşama geçirilmesinin ön koşullarından olan ekonomik erişim imkânlarının genişletilmesi ve yaşlı bireylere yönelik teknoloji dostu politikaların uygulanması büyük önem taşımaktadır. Bu adımlar, yaşlı bireylerin dijitalleşme süreçlerine katılımlarını sağlayarak toplumsal entegrasyonlarını güçlendirecek yaşam kalitelerini artıracaktır.

Dijitalleşme ve Dijital Uçurum

Dijitalleşme ve ilişkili dijital uçurum, küresel olarak sosyo-ekonomik kalkınmayı etkileyen önemli konulardır. Son zamanlarda kapsamlı araştırmalar daha çok batı ülkelerinde yapılarak AB ülkelerinde dijitalleşmeyi ve dijital uçurumu da ele alan çalışmalar öne çıkmaktadır. Dünyanın doğu kanadında bu konu ekseninde çalışmaların yetersiz olduğu ve batıda yürütülen çalışmalarla

karşılaştırmalı çalışmaların da yetersiz kaldığı söylenebilir. Örneğin dijitalleşme eğilimlerini inceleyen çalışmalardan biri olan AB ve Batı Balkanlar'da dijitalleşme üzerine yapılan araştırma analizlerinde; dijital uçuruma neden olan faktörler araştırılmış; dijitalleşme çabaları incelenerek, dijital katılım ve sürdürülebilir kalkınma için gelecekteki araştırma ve politikalara yönelik rehberlik edecek veriler elde edilmiştir. Bu verilerden biri; AB, dijital teknolojilere, ekonomik büyümeye ve sürdürülebilirliğe odaklanırken, Batı Balkan ülkeleri COVID-19 etkisine ve eğitim ve iş dünyasında dijitalleşmeye odaklandığı sonucu ortaya konulmuştur. Sosyo-ekonomik bağlamların dijital dönüşümü nasıl etkilediğini gösteren çalışma, dijital kapsayıcılık için özel politika yaklaşımlarına olan ihtiyacı da dikkat çekmektedir. Bu türden çalışmalar, küresel dijital gelişim ve dijital uçurumu kapatma yönünde çalışan politika yapımcılar, araştırmacılar ve uygulayıcılar için büyük önem taşıırken; çalışma, veri tabanlarındaki olası önyargı ve arama kriterleri gibi sınırlamaları göz önünde bulundurarak gelecekteki araştırmalar ve politika değerlendirmeleri için temel oluşturmaktadır (Kovaç, Žmija, Roy, Kusa ve Duda, 2024). Bu noktada dijitalleşme kavramına da bakılması gerekir.

Dijitalleşme, bilgi ve iletişim teknolojilerinin (BİT) günlük yaşamın her alanına entegre edilmesini ifade ederken, aynı zamanda yaygın olarak en önemli teknolojik megatrend olarak tanımlanmaktadır (Reis, Amorim, Melão, Cohen ve Rodrigues, 2020; Gajdzik, Grabowska ve Saniuk 2021). Dijital teknolojilerin ve dijitalleştirilmiş verilerin ekonomi ve toplum genelinde sürekli entegrasyonunu içerir (Sun, Lin, Vochozka ve Vincúrová 2022, ss. 1081–1116) ve sosyo-ekonomik hayatımızın tüm yönlerini etkileyen değişim hızını artırır (Plekhanov, Franke ve Netland 2023, ss. 821–844). Valenduc ve Vendramin'e (2017) göre, "dijitalleşme" terimi yeni bir devrimin patlaması değil, dijital yeniliklerin tüm ekonomi ve toplumdaki yaygın sinerjisidir (Gobble, 2018, ss. 56–59). Yeni yollarla değer yaratmamızı ve ürün elde etmemizi sağlar (Liu, Li, Wang ve Li, 2023, ss. 100–332). Öte yandan, küresel ölçekte her türlü işin dijital ortama taşındığı bir sistemde, dijital kaynaklara erişimin olmadığı durumlar insan hakları ve yeni insan hakları ihlallerine yol açabilecek sorunlar doğurmaktadır. Dijital uçurum kavramı ile adlandırılan durum bu bağlamda örnek olarak sunulabilir. Dijital uçurum, bireyler ve gruplar arasındaki dijital teknolojilere erişim ve kullanım eşitsizliklerine işaret etmektedir. Dijital erişim ise bireylerin dijital cihazlara sahip olma olanakları ve internet altyapısına erişimleriyle doğrudan ilişkilidir.

Dijital teknolojiler, bilgiye erişim, eğitim, sağlık ve ekonomi gibi alanlarda önemli kolaylıklar sağlasa da bu teknolojilere erişimdeki eşitsizlikler, toplumsal yapıda mevcut sosyoekonomik ayrımları derinleştirebilmektedir. Özellikle yaşlı bireyler, fiziksel, ekonomik ve bilişsel nedenlerle dijital dünyadan dışlanma riskiyle daha fazla karşılaşmaktadır. Bilişim teknolojilerinin pahalı olması, eğitimin önemli bir faktör olması ve emekli yaşlı bireylerin ekonomik durumlarının tatminkâr olmaması, yaşlı bireylerin dijital araçlara ve internet hizmetlerine erişiminde büyük bir engel oluşturmaktadır (Bayrakçı, 2021, s. 147). Şimşek ve Kiran, (2022). Özellikle kırsal bölgelerde internet altyapısının yetersiz oluşu, dijital uçurumu derinleştirerek yaşlı bireylerin hizmetlerden faydalanmasını sınırlandırmaktadır (Işıklı, 2024, s. 1778). Yaşlı bireylerin dijitalleşme süreçlerinde karşılaştıkları temel engeller arasında dijital okuryazarlık eksikliği, ekonomik sınırlılıklar ve teknolojik cihazlara erişim zorlukları öne çıkmaktadır. Bu engeller, bilgiye erişim ve toplumsal hayata katılımı kısıtlayarak sosyal izolasyonu artırmakta ve yalnızlık gibi psikososyal sorunları beraberinde getirmektedir. TÜİK'in (2022) verilerine göre, 65 yaş üzeri bireylerin yalnızca %30,3'ü düzenli olarak internet kullanmaktadır. Bu oran, büyük şehirlerde daha yüksekken, kırsal bölgelerde oldukça düşük seviyelerdedir. Benzer şekilde gelişmiş ülkelerdeki oranlar da yüksektir. Örneğin İngiltere'de 65 yaş ve üzeri kişilerin %25'i internet kullanmıyor. Dijital becerileri olmayan yaşlılar, bankacılık, alışveriş ve sağlık hizmetleri gibi temel hizmetlere ve insanları birbirine bağlayan iletişim platformlarına erişimi kaybetme riski taşımaktadır. Yapılan çalışmalara göre İngiltere'de 65 yaş ve üzeri kişilerin interneti kullanmamasının en yaygın üç nedeni; beceri eksikliği, internete güven eksikliği, iyi ekipmana/cihaza/internete erişim eksikliği şeklinde sıralanmaktadır (Age UK, 2025).

Bir diğer önemli sorun, dijital okuryazarlık eksikliğidir. Okuryazarlık, genellikle farklı bağlamlarda sürekli değişen okuma ve yazma becerileri olarak tanımlanır. Dijital okuryazarlık, dijital ekipman ve internet aracılığıyla çalışma, iş ve sosyal yaşamda bilgi arama, değerlendirme, oluşturma ve görevleri yapma becerisini ifade eder (Wei, 2022, ss. 27-26). Genel bir yaklaşımla dijital

okuryazarlık, bireylerin dijital teknolojileri etkin bir şekilde kullanma bilgi ve becerilerini ifade eder. Yaşlılar denilen gruplar dijital kaynaklar içinde doğup büyümeyen bir jenerasyon ise dijital okuryazar olamayacakları için bu bağlamda bir eğitime tabi tutulmaları gerekmektedir. Fakat bu noktada bir diğer sorun olan yaşlı bireylerin, teknolojik cihazların karmaşıklığı (Akçakaya, 2017, s. 28) ve öğrenme süreçlerindeki zorluklar nedeniyle bu araçları kullanmaktaki zorlanmaları ortaya çıkmaktadır. Bu durum, e-devlet hizmetleri, online bankacılık, sağlık hizmetleri gibi uygulamalardan faydalanamamalarına yol açmaktadır. Örneğin, e-nabız veya online randevu sistemlerini kullanamayan bireyler, sağlık hizmetlerine erişimde ciddi sıkıntılar yaşamaktadır (Akpınar, 2021). Ayrıca, sosyal medya ve dijital iletişim araçlarının kullanılmaması, aile ve arkadaşlarla olan sosyal bağları zayıflatarak yaşlı bireylerin yalnızlık duygusunu derinleştirmektedir. Bu sorunların çözümünde, dijital okuryazarlık programlarının yaygınlaştırılması büyük önem taşımaktadır. Belediyeler, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları tarafından düzenlenecek sade ve kullanıcı dostu eğitim programları, yaşlı bireylerin teknolojiye uyumunu kolaylaştıracaktır. Ayrıca, erişilebilir ve basitleştirilmiş dijital cihazlar ile uygulamaların geliştirilmesi, yaşlı bireylerin teknolojiyle etkileşimini artırarak toplumsal dışlanmayı önlemede kritik bir rol oynayacaktır (Kaya ve Arıcı, 2023). İngiltere’de bu bağlamda projelendirilen eğitim programları üretilmektedir. “Dijital Şampiyonlar Programı” bunlardan biridir ve dijital katılımın önündeki başta dijital okuryazarlık olmak üzere yaygın engelleri ortadan kaldırmayı hedeflemiştir. Proje kapsamında engellerin üstesinden gelmek adına; dijital Şampiyonlar, farkındalık yaratma, dijital beceriler oturumları, teknoloji ve bağlantı sağlanması şeklinde dört temel hizmeti bir araya getirmektedir (Age UK, 2025).

Tutum ve Algı Sorunları

Yaşlı bireylerin teknolojiye karşı tutumları, dijital uçurumun derinleşmesine neden olan kritik faktörlerden biridir. Bu durum, bireylerin dijitalleşme sürecine mesafeli durmasına ve teknolojiyi hayatlarına entegre etmekte zorlanmalarına yol açmaktadır. Özellikle “uyum sağlayamama” düşüncesi, yaşlı bireyler arasında sıkça görülen bir endişedir. Bu düşünce, teknolojiyi yalnızca genç nesillere ait bir araç olarak görme algısıyla birleştiğinde, teknolojiye yabancılaşma ve güvensizlik hislerini artırarak yaşlı bireylerin dijital dünyadan kopmalarına neden olmaktadır (Ağaoğlu, Önen ve Tokatlı, 2020, s. 179). Yaşlı bireylerdeki tutum ve algı sorunlarının temelinde şu faktörler yer almaktadır;

a. Teknolojinin genç nesillere ait bir araç olarak görülmesi: Dijital cihazlar ve uygulamalar, yaşlı bireyler tarafından genç kuşağın hâkim olduğu, karmaşık ve ulaşılması zor araçlar olarak algılanmaktadır. Bu algı, yaşlı bireylerin teknolojiye yönelik motivasyonlarını olumsuz yönde etkileyerek, kullanım cesaretlerini kırmaktadır.

b. Teknolojiyi öğrenmenin zor ve karmaşık olduğuna dair ön yargılar: Dijital cihazların kullanımına ilişkin karmaşık bir öğrenme süreci olduğu inancı, yaşlı bireylerin teknolojiyi denemekten kaçınmalarına neden olmaktadır. Bu durum, dijital araçların kullanımında yaşlıların daha fazla sabır ve rehberliğe ihtiyaç duyduğunu göstermektedir.

c. Dijitalleşmenin faydaları konusunda farkındalık eksikliği: Yaşlı bireylerin, dijital teknolojilerin günlük yaşamlarını kolaylaştırma potansiyeli hakkında yeterince bilgi sahibi olmamaları, teknolojiyi gereksiz ya da kullanılamaz bir araç olarak görmelerine yol açmaktadır. Dijital araçların sağlık, iletişim, alışveriş ve bankacılık gibi alanlardaki faydalarının yeterince tanıtılmaması bu farkındalık eksikliğini derinleştirmektedir. Bu algı sorunları teknolojiye karşı güvensizlik ve yabancılaşma hissini artırmakta, dijital araçların reddi ile sosyal izolasyon riski yükselmekte, toplumsal hayata katılım sınırlandığı için yalnızlık duygusu derinleşmektedir. Bu sorunların aşılması, yaşlı bireylerin teknolojiye yönelik tutumlarının iyileştirilmesine yönelik sistematik çözümlerle mümkündür. Bu bağlamda, aşağıdaki stratejilere odaklanmak önem taşımaktadır:

a. Yaşlı bireyler için özel eğitim programları: Teknolojiyi öğrenme sürecini kolaylaştırmak adına yaşlı bireylere özel eğitim programları düzenlenmelidir. Bu programlar, dijital araçların

sadeleştirilmiş ve adım adım kullanımını içermelidir. Birebir rehberlik ve kişisel ihtiyaçlara göre tasarlanmış eğitim içerikleri, yaşlı bireylerin özgüvenini artıracaktır.

b. Farkındalık kampanyaları: Dijitalleşmenin faydaları konusunda farkındalık yaratmak amacıyla, yaşlı bireylerin hayatına dokunan örnekler paylaşılmalıdır. Sağlık hizmetlerine erişim, aile üyeleriyle iletişim kurma, finansal işlemler yapma gibi dijital araçların sağladığı kolaylıklar, somut ve anlaşılır şekilde aktarılmalıdır.

c. Bireysel başarı hikâyeleri ve rol modeller: Teknolojiyi başarıyla kullanan yaşlı bireylerin hikâyeleri, diğer yaşlı bireyler için ilham kaynağı olabilir. Bu tür örnekler, teknolojinin yaşlılara uygun olmadığını düşünen bireylerin ön yargılarını kırmada etkili bir rol oynayacaktır.

d. Basitleştirilmiş teknoloji çözümleri: Yaşlı bireyler için özel olarak tasarlanmış kullanıcı dostu dijital cihazlar ve uygulamalar geliştirilmelidir. Büyük yazı fontları, sade menü tasarımları ve kolay erişilebilir yardım butonları gibi özellikler, yaşlı bireylerin teknolojiyi benimsemesini kolaylaştırır.

e. Sosyal destek ve rehberlik: Yaşlı bireylerin teknoloji öğrenme sürecinde aile üyeleri, arkadaşlar ve topluluk destek grupları devreye sokulmalıdır. Bu tür sosyal destek ağları, yaşlı bireylerin teknolojiyi öğrenirken yalnız olmadıklarını hissetmelerini sağlayacaktır.

Toplumun yaşlı bireylere yönelik algısı ve yaşlıların kendi öz algıları, dijital teknolojilere karşı mesafeli bir tutum geliştirilmesine neden olmaktadır. Bu da yalnızlık, sosyal izolasyon ve toplumsal dışlanma riskini artırmaktadır. Teknolojiye yönelik tutumların iyileştirilmesi için yaşlı bireylere yönelik özel eğitim programları ve farkındalık kampanyaları düzenlenmesi gerekmektedir. Bu programlar, yaşlı bireylerin teknolojiye karşı ön yargılarını kırarak, dijital araçların günlük yaşamlarını kolaylaştıran birer yardımcı araç olduğu algısını güçlendirmelidir. Eğitimlerde yukarıda bahsedilen stratejiler uygulanabilir hale getirilmeli; bireysel rehberlik, basitleştirilmiş uygulamalar ve kişisel başarı örnekleri kullanılarak yaşlı bireylerin motivasyonlarının artırılmasına odaklanan girişimler güçlendirilmelidir. Böylelikle, teknolojiye olan güvensizlik duygusu aşılabilir ve yaşlı bireylerin toplumsal hayata katılımı desteklenebilir.

Yaşlılıkta Dijitalleşme

Yaşlı bireyler; fiziksel, ekonomik, bilişsel ve kültürel engeller nedeniyle dijital teknolojilere erişimde ve bu teknolojileri kullanmada zorluklarla karşılaşmaktadır. Dijitalleşme, bireylerin yaşam kalitesini artırmak ve toplumsal katılımını güçlendirmek adına önemli fırsatlar sunmasına rağmen, yaşlı bireylerin bu sürece dâhil olmaları çeşitli nedenlerle sınırlı kalmaktadır. Bu durum, yaşlı bireyleri dijitalleşme sürecinde toplumsal dışlanma riski ile karşı karşıya bırakmaktadır. Yaşlılık, bireylerin fiziksel ve bilişsel yetilerinde görülen azalmaların yanı sıra sosyal yaşamda da çeşitli zorluklarla karşılaşmalarına neden olan bir yaşam evresidir. Özellikle yaşlı bireylerin teknoloji kullanımındaki sınırlılıkları, yalnızlık ve izolasyon riskini artırarak toplumsal katılımı sınırlandırmaktadır (Çelik ve Varol, 2021). Teknolojik araçların sağladığı olanaklardan uzak kalmak, bireylerin sosyal hizmetlere, sağlık bilgilerine ve aile üyeleriyle iletişim imkânlarına erişimini de kısıtlamaktadır. Bu sorun, yaşlı bireyler için dijital uçurumun derinleşmesine yol açmaktadır. Yaşlı bireylerin dijitalleşme sürecinde karşılaştıkları zorluklar şu şekilde sıralanabilir;

- 1. Bilişsel Değişikler:** Yaşlılıkta görülen bilişsel değişiklikler, bireysel ve toplumsal işlevselliğin azalmasına yol açabilmekte ve kişinin bazı yaşam alanlarında olumsuz etkilere sebep olmaktadır (Özkan Tuncay ve Kars Fertelli, 2018, s. 185). Yaş ilerledikçe bireylerde öğrenme hızı azalmakta, yeni bilgi edinme ve problem çözme yetisi yavaşlamaktadır. Bu durum, dijital araçların kullanımına yönelik öğrenme süreçlerini de zorlaştırmaktadır. Karmaşık uygulamalar, çok sayıda adım gerektiren işlemler ve teknik terimlerle dolu kullanım kılavuzları, yaşlı bireylerde teknolojiye karşı bir çekince yaratmaktadır. Bilişsel gerileme,

bireylerin dijital becerilerini geliştirmelerini engelleyerek toplumsal dışlanmayı pekiştirmektedir.

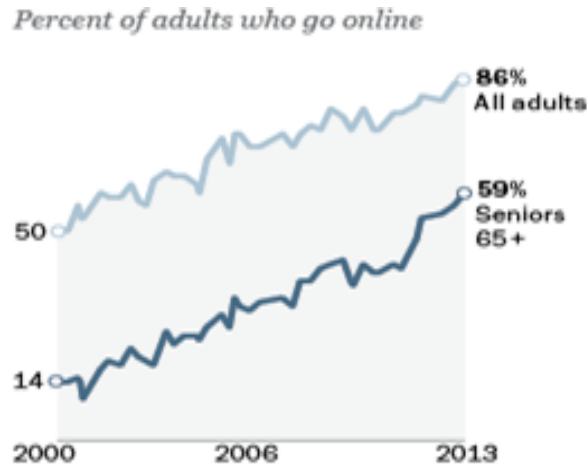
2. **Fiziksel Sınırlılıklar:** Yaşlanma süreciyle birlikte görme, işitme ve motor becerilerde yaşanan kayıplar, dijital araçların kullanımında önemli bir engel oluşturmaktadır. Küçük ekranlar, karmaşık menüler, ince dokunmatik tuşlar ve düşük ses düzeyi gibi teknik detaylar, yaşlı bireylerin teknolojiyi etkili şekilde kullanmalarını zorlaştırmaktadır. Örneğin, görme kaybı yaşayan bireyler için dijital uygulamalardaki yazı boyutlarının küçük olması, teknolojiyi öğrenme sürecini olumsuz etkileyen başlıca faktörlerden biridir (Nurgalieva, 2019).
3. **Ekonomik Engeller:** Dijital araçlara erişim, çoğu yaşlı birey için ekonomik açıdan önemli bir sorun teşkil etmektedir. Sabit ve düşük gelirle yaşayan emekli bireyler, akıllı telefon, bilgisayar veya internet bağlantısı gibi araçların maliyetini karşılamakta güçlük çekmektedirler. Dijital erişimin sağlanamaması, yaşlı bireylerin güncel bilgilere, sağlık hizmetlerine ve sosyal ağlara erişimini kısıtlayarak dijitalleşme sürecinden dışlanmalarına yol açmakta; ayrıca dijital bilgiye erişim, çevrimiçi işlemler, demokratik katılım ve beceri geliştirme konularında zorluk yaşamalarına neden olmaktadır (Işıklı, 2024, s. 1778).
4. **Toplumsal Algı ve Kültürel Engeller:** Teknolojinin “genç nesillere ait” bir araç olduğu algısı, yaşlı bireylerde teknolojiye yönelik isteksizlik ve yetersizlik duygusu yaratmaktadır. Sosyal çevrenin baskısı ve destek eksikliği, bu algıyı daha da güçlendirmektedir. Özellikle “Benim yaşım geçti”, “Artık yeni şeyler öğrenemem” gibi düşünceler, yaşlı bireylerin dijital araçlarla arasına mesafe koymasına neden olmaktadır. Dijital teknolojilerin yaşlı bireylere uygun olmadığı düşüncesi, teknolojik yabancılaşma ve güvensizlik hissi (Fiğan ve Cihangir, 2020, s. 334) oluşturmakta ve bireylerin dijitalleşme sürecinden uzaklaşmasına yol açmaktadır.
5. **Dijital Okuryazarlık Eksikliği:** Yaşlı bireylerin dijital teknolojilerle tanışma fırsatlarının sınırlı olması, dijital okuryazarlık düzeyinin düşük kalmasına neden olmaktadır. Dijital okuryazarlık eksikliği, bireylerin teknolojiyi kullanamamasının yanı sıra yanlış ya da eksik bilgi edinmelerine de yol açmaktadır. Ayrıca, teknolojiye dair eğitim ve bilgilendirme eksikliği, yaşlı bireylerin öğrenme motivasyonunu azaltmaktadır (Şahin ve Erol, 2021).

Görsel 1. Elderly Man Using Laptop (FreePik, t.y)

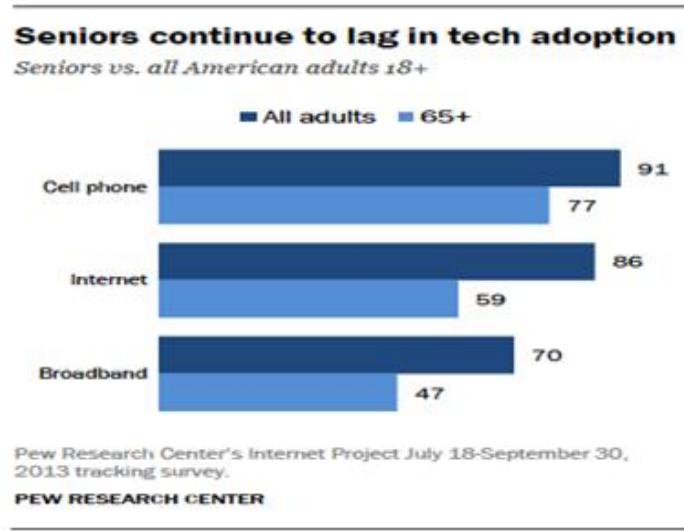
Yaşlıların dijitalleşmedeki yerine dair dünyada teknoloji alanında gelişmiş ülkelere örneğin Amerika özelinde konuya dair yapılan çalışmalara bakıldığında genel bir perspektif çizmek

mümkündür. Pew Araştırma Merkezi (Pew Research Center)'nin yayınladığı verilere göre (2014), Amerika'da yaşlılar genç kuşağa göre teknoloji dünyasına daha geç adapte olmuşlardır. İlgili raporda, 65 yaş ve üzeri Amerikalılar ile nüfusun geri kalanı arasındaki teknoloji kullanımıyla birlikte yaşlı nüfus içindeki teknoloji kullanımına dair veri yer almaktadır. Bu verilere göre yaşlılar için dijitalleşme mevzusunda iki farklı yaşlı Amerikalı grubu öne çıkmaktadır. İlk gruba bakıldığında; daha genç, yüksek eğitilmiş veya daha zengin yaşlılara doğru bir skalada yaşlıların dijitalleşme sürecine eklenme oranı yüksek çıkarken; aynı zamanda önemli teknoloji varlıklarına sahip ve ayrıca çevrimiçi platformların faydalarına karşı olumlu bir görüşe sahip oldukları da sonucu çıkarılabilir. İkinci gruba bakıldığında ise daha yaşlı ve daha az zengin olma eğiliminde bir veri sunarken, genellikle sağlık veya engellilikle ilgili önemli zorluklar yaşamakla birlikte hem fiziksel hem de psikolojik olarak dijital araçlar ve hizmetler dünyasından büyük ölçüde kopuk bir grubu işaret etmektedir.

Görsel 2. Pew Araştırma Merkezi'nin verilerine göre Amerikalı teknoloji dünyasına geç uyum sağladığını gösteren tablo (Pew Research Center, 2014)

Nisan 2012'de Pew Araştırma Merkezi, 65 yaş ve üzeri olarak tanımlanan yaşlı yetişkinlerin yarısından fazlasının internet kullanıcısı olduğunu buldu. Verilere göre yaşlıların %59'u internete girdiklerini bildirmişken ki bu bilgi yıl içinde yüzde altı puanlık bir artışa tekabül etmektedir, datanın %47'sinin evde yüksek hızlı geniş bant bağlantısına sahip olduğunu bildirmiştir. Yine bu verilere göre yaşlı yetişkinlerin %77'sinin cep telefonu varken, bu oran Nisan 2012'de %69 civarındadır. Tablo 2'de de görüleceği üzere yine Pew verilerine göre 2013'te nüfusun online olabilen %86'sı içerisinde +65 üstü yaşlıların %59 online olabilmektedir. Pew'in farklı çalışmalarına ait datalarına bakıldığında on yaşlıdan altısı artık internete bağlanabilmekte ve neredeyse yarısı geniş bant kullanabilmektedir. Ancak bu kazanımlara rağmen, yaşlılar teknoloji benimseme konusunda genç Amerikalıların gerisinde kalmaya devam etmektedir. Bununla birlikte birçok yaşlı çevrimiçi ve mobil hayattan büyük ölçüde uzak kalmaktadır. Yaşlı nüfusun %41'i hiç internet kullanmazken %53'ü evde geniş bant erişimine sahip değildir ve %23'ü de cep telefonu kullanmamaktadır. Verilere göre daha genç, daha yüksek gelirli ve daha yüksek eğitilmiş yaşlılar, interneti ve geniş bantı genel nüfusa yaklaşan, hatta onu geçen bir oranda kullanıyorken; internet kullanımı ve geniş bant benimsenmesi, 75 yaş civarında da önemli ölçüde düşmektedir.

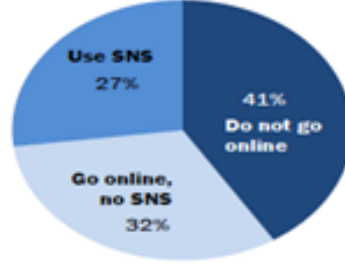

Görsel 3. Teknolojik gelişmelere uyumda yaşlı nüfusun tüm +18 nüfus içindeki yeri (Pew Research Center, 2014)

Pew çalışmalarının da ortaya koyduğu gibi yaşlılar, diğer demografik gruplar gibi monolitik olmamakla birlikte ve teknoloji benimseme kalıplarında yaş aralığıyla paralel olarak önemli farklılıklar sergilemektedir. Dolayısıyla da yaşlılar arasında internet kullanımı ve geniş bant benimsemesi, yaklaşık 75 yaşında başlayarak önemli ölçüde azalma eğilimi göstermektedir. Verilere göre; 70'li yaşların başındaki Amerikalıların yaklaşık %68'i çevrimiçi olurken %55'inin evinde geniş bant bulunmaktadır. Buna karşılık, internetin benimsemesi %47'ye ve geniş bant benimsemesi 75-79 yaş aralığında %34'e düşmektedir. Ayrıca zengin ve iyi eğitilmiş yaşlılar, daha düşük gelir ve eğitim düzeyine sahip olanlara kıyasla interneti ve geniş bantı önemli ölçüde daha yüksek oranlarda benimsiyor. Örneğin yıllık hane geliri 75.000 dolar veya daha fazla olan yaşlılar arasında, %90'ı çevrimiçi olabiliyorken %82'sinin evinde geniş bant bulunmaktadır. Yıllık geliri 30.000 dolardan az olan yaşlıların %39'u çevrimiçi olabilmekte ve %25'inin de evinde geniş bant bulunmaktadır. Üniversite derecesine sahip yaşlıların %87'si çevrimiçi olabiliyorken %76'sı geniş bant benimsemektedir. Üniversiteye gitmemiş yaşlılar arasında, %40'ı çevrimiçi oluyorken sadece %27'sinin evinde geniş bant bulunmaktadır. Verilerden de çıkarımda bulunabileceği gibi teknolojiyi kullanabilme ve dijital topluma yaşlıların entegrasyonunun yapılması eğitim düzeyi ile de doğrudan ilgilidir. Eğitim ve dijital kaynakları sosyal medyalar bağlamında kullanma eğilimi de bu duruma veriler sunmaktadır. 2000'ler sonrası dönemde çevrimiçi olan yaşlıların %46'sı (toplam yaşlı yetişkin, nüfusunun %27'sini temsil ediyor) Facebook gibi sosyal ağ sitelerini kullanıyor ve bu sosyal ağ benimseyenlerin önemsedikleri kişilerle daha kalıcı sosyal bağlantıları bulunmaktadır.

One-quarter of seniors use online social networks

% of seniors who ...

Pew Research Center's Internet Project July 18-September 30, 2013 tracking survey.

PEW RESEARCH CENTER

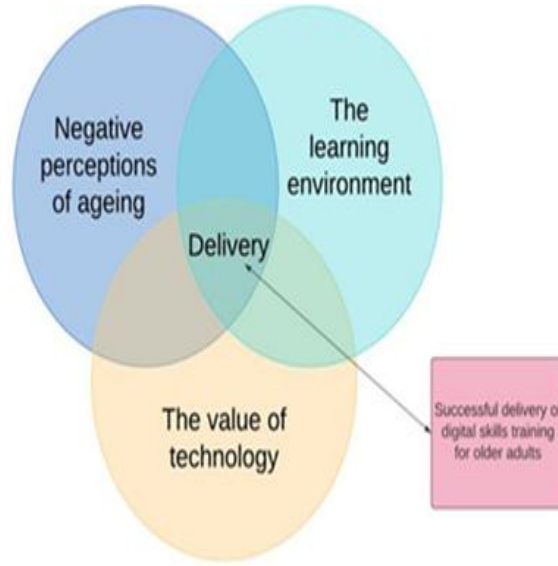
Görsel 4. Yaşlılık ve Dijital Sosyalleşme Grafiği (Pew Research Center, 2014)

Görsel 4'te görüleceği üzere Pew'in çalışmasına göre yaşlı yetişkinlerin %27'si Facebook gibi sosyal paylaşım sitelerini kullanmakta iken bu kullanıcılar SNS kullanmayanlara kıyasla başkalarıyla daha sık sosyalleşmektedir. Sosyal ağ sitelerini kullanan yaşlı yetişkinlerin yaklaşık %81'i günlük veya neredeyse günlük olarak başkalarıyla (yüz yüze, çevrimiçi veya telefonla) sosyalleştiklerini söylemektedir. Çevrimiçi olan ancak sosyal ağ sitelerini kullanmayan yaşlı yetişkinler arasında bu rakam %71; hiç çevrimiçi olmayanlar arasında ise %63'tür (Smith, 2014, WEB).

Pew'in Amerika örneği çalışmasında görüleceği üzere teknolojik kaynaklara erişim ve dijitalleşme süreci açısından başarılı olan ülkelerde de yaşlıların kapsayıcı dijital toplumlar ekseninde çözmesi gereken problemlere sahip olduğu söylenebilir. Bu verilerde dikkat çeken önemli verilerden birinin eğitim düzeyi veya okuryazarlık oranının atmasına paralel yaşlıların daha nitelikli bir düzlemde teknoloji kaynaklarını kullandıklarının ve sosyalleştiklerinin ortaya konulmasıdır. Ayrıca bu veri çerçevesinde eğitilmiş yaşlıların aynı zamanda dijital okuryazar olma durumlarının da yani dijital kaynakları üst düzeyde okuyabilme bilgi, beceri ve gerekli eğitimsel donanımlara sahip olduğunun işaret edilmesidir. Bu noktada açıkça dile getirilmesi gereken hususun nitelikli dijital okuryazar olabilmek için ekonomik imkânlarla birlikte (dijital kaynaklara erişim açısından) iyi eğitim almış olma gerekliliğidir. Yani Pew'in çalışmalarının işaret ettiği durumlardan biri salt ekonomik gelir düzeyinin iyi olması gerekliliği değil aynı zamanda üst düzey okuryazar, dijital okuryazar olmanın gerekliliğidir.

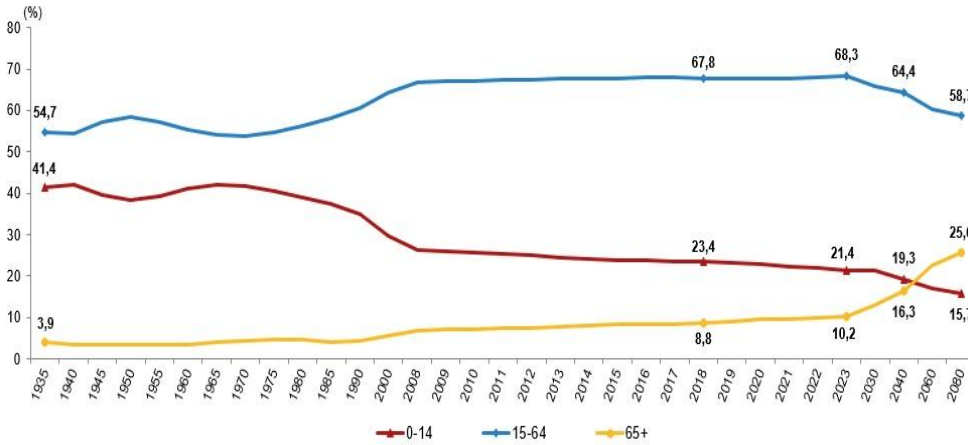
Türkiye'de Yaşlı Olmak ve Dijital Okuryazarlık

Türkiye genç nüfusuna rağmen özellikle 1980'lerden sonra doğum oranında giderek ivme kazanan bir düşüş yaşamaktadır. Bu da genç nüfus oranındaki oranın yaşlı nüfus oranındaki yükselişe doğru evrimleşmesi anlamına gelmektedir. Ülke politikaları, çok çocuklu aileleri teşvik eden bir yaklaşım benimsemesine rağmen, Gemma Wilson Menzfeld, Jessica Raven Gates, Mary Moreland ve diğer araştırmacıların çalışmalarında özellikle vurguladıkları üç temel kriter dikkate alınmadan bu soruna etkili bir çözüm üretilemez. Tablo 5'te de yer alan yaşlı yetişkinlere dijital becerilerin başarılı bir şekilde sunulmasına yönelik bileşenleri vurgulayan teorik modelde birinci etken, yaşlanmaya ilişkin olumsuz algıları oluşturmaktadır. İkinci etken ise öğrenme ortamıyken, üçüncü etken ise teknolojinin değeridir. Tabloda kesişim alanında bulunan "delivery/doğum" kısmı ise yaşlı yetişkinlere yönelik dijital beceri eğitimlerinin başarıyla verilmesi mevzusunu irdelemektedir (Wilson-Menzfeld et al., 2021; Gates ve Wilson-Menzfeld, 2022).

Görsel 5. Yaşlı bireylere dijital beceri kazandırmada başarılı uygulama bileşenlerini gösteren teorik model (Wilson-Menzfeld et al. ve Gates & Wilson-Menzfeld'den akt. Wilson-Menzfeld, Gates ve Moreland, 2022).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yayımlanan 2023 yılı “İstatistiklerle Yaşlılar” verilerine göre, 2018 yılında 65 yaş ve üzeri nüfus 7 milyon 186 bin 204 kişi iken, beş yıllık süreçte %21,4 artış göstererek 2023 yılında 8 milyon 722 bin 806 kişiye ulaşmıştır. 2023 itibarıyla 65 yaş üstü bireyler, toplam nüfusun %10,2'sini oluşturmaktadır. Nüfus projeksiyonları incelendiğinde, 65 yaş ve üzeri bireylerin oranının 2030'da %12,9'a, 2040'ta %16,3'e, 2060'ta %22,6'ya ve 2080'de %25,6'ya ulaşacağı tahmin edilmektedir. Görsel 6'da da görüleceği üzere yaşlı nüfus oranı 1935-2080 arasında yükselen bir trend içinde yer alacaktır.

Görsel 6. Yaş grubuna göre nüfus oranı, 1935-2080, TÜİK, 2023b

TÜİK'in 2023 yılına ilişkin açıkladığı verilere göre, yaşlı nüfus içinde en büyük payı %64 ile 65-74 yaş aralığındaki bireyler oluştururken, %28,1'lik kesim 75-84 yaş aralığında, %7,9'u ise 85 yaş ve üzerindedir. 100 yaş ve üzerindeki bireylerin oranı oldukça düşük olup, 2023 yılında toplam 6 bin 609 kişiyle yaşlı nüfusun %0,1'ini kapsamaktadır. Türkiye'de yaşlı nüfusun genel nüfusa oranı %10'u aşmış olup, bu durum toplumun yaşlandığının bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

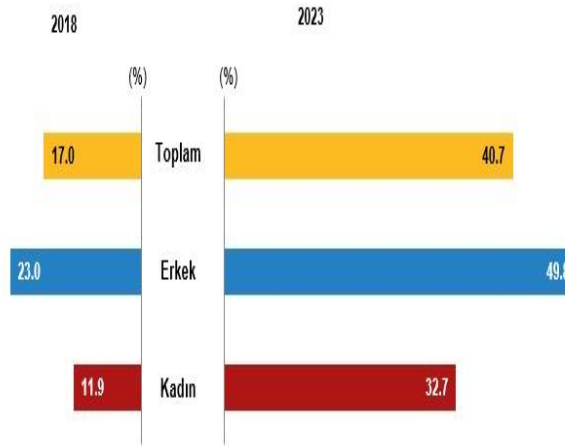
Demografik geçiş sürecinde yer alan Türkiye'de, doğurganlık ve ölüm oranlarının azalması, sağlık alanındaki gelişmeler, yaşam standartlarının yükselmesi ve doğuştan beklenen yaşam süresinin

artmasıyla nüfus yapısında belirgin değişiklikler yaşanmıştır. Bu süreçte, çocuk ve genç nüfusun oranı azalırken, yaşlı nüfusun oranı artmıştır. TÜİK'in nüfus projeksiyonlarına göre, Türkiye'de ortanca yaş 2030'da 35,6'ya, 2040'ta 38,5'e, 2060'ta 42,3'e ve 2080'de 45'e ulaşacaktır. Aynı şekilde, yaşlı bağımlılık oranının 2030'da %19,6, 2040'ta %25,3, 2060'ta %37,5 ve 2080'de %43,6 seviyelerine çıkacağı öngörülmektedir.

2023 yılı itibarıyla, dünya nüfusu 8 milyar 45 milyon 311 bin 448 kişiye ulaşırken, yaşlı bireylerin sayısı 807 milyon 790 bin 294'e yükselmiş ve toplam dünya nüfusunun %10'unu yaşlı nüfus oluşturmuştur. Japonya (%30,1), İtalya (%24,5) ve Finlandiya (%23,6), en yüksek yaşlı nüfus oranına sahip ülkeler arasında ilk üç sırada yer alırken, Türkiye bu sıralamada 184 ülke arasında 67. sırada konumlanmıştır.

Türkiye'de yaşlı nüfusun genel nüfus içindeki oranının %10 ve üzerinde olduğu il sayısı 2023 yılı itibarıyla 54'e ulaşmıştır. Yapılan hane incelemelerine göre, Türkiye'de toplam 26 milyon 309 bin 332 hanenin 6 milyon 458 bin 465'inde en az bir yaşlı bireyin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu durum, ülkedeki hanelerin %24,5'inde yaşlı bireylerin yaşadığını göstermektedir (TÜİK, 2023). Öte yandan, 2018 yılında %81,7 olan okuma yazma bilen yaşlı nüfus oranı, 2022 yılında %86,5'e yükselmiştir. Okuma yazma bilmeyen yaşlı nüfus oranında da 2018'de %18,3 iken, 2022'de %13'e düşüş yaşanmıştır. Ancak cinsiyetler arasındaki fark dikkat çekicidir; 2022 itibarıyla okuma yazma bilmeyen yaşlı kadınların oranı (%21,2), yaşlı erkeklerin oranından (%3,7) yaklaşık 5,7 kat daha fazladır.

Eğitim düzeyi açısından bakıldığında, 2018'de yaşlı nüfusun %45'inin ilkökul, %6,5'inin ortaokul veya dengi okul, %6,8'inin lise veya dengi okul, %6,6'sının ise yükseköğretim mezunu olduğu belirlenmiştir. 2022'ye gelindiğinde, ilkökul mezunu olanların oranı %46,6'ya, ortaokul veya dengi okul mezunu olanların oranı %9,1'e, lise mezunu olanların oranı %9,1'e ve yükseköğretim mezunu olanların oranı %8,3'e yükselmiştir. Cinsiyet bazında incelendiğinde, bütün eğitim kademelerinde yaşlı erkeklerin oranının yaşlı kadınlardan daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir (TÜİK, 2023). Bu noktada Türkiye'de yaşlı nüfus oranında artışa paralel eğitim düzeylerinde de artış görülmekle birlikte hala yetersiz bir okuryazarlık sorununun olduğu söylenebilir. Dijitalleşme süreci açısından bakıldığında ise Türkiye'de yaşlıların görsel 7'de de görüleceği üzere dijital veya bilişim teknolojilerini kullanabilme becerisi de yıllara göre artmıştır. Dolayısıyla Türkiye örneğinde yaşlıların, dijital kaynaklara erişimi, bu kaynakları kullanabilmeleri, okuryazar olmaları ve dijital kaynakları kullanabildiklerinin göstergesi olan dijital okuryazarlık zaman içerisinde artmaktadır.

Görsel 7. Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması 2023 (TÜİK, 2023a).

TÜİK'e ait görsel 7'deki veri ekseninde "hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması sonuçlarına göre; internet kullanan 65-74 yaş grubundaki bireylerin oranı 2018 yılında %17,0 iken, 2023 yılında %40,7'ye" yükselmiştir. Bu olumlu gelişmenin yanında olumsuz olarak değerlendirilebilecek sonuçlardan biri ise internet kullanan yaşlıların cinsiyete göre yapılan analizinde,

erkeklerin kadınlardan daha fazla internet kullandığının” görülmesidir. İnternet kullanan “yaşlı erkeklerin oranı 2023 yılında %49,8 iken yaşlı kadınların oranı %32,7 oranı ile kadın erkek yaşlılar arasındaki dijital kaynaklara erişim”, kullanma ve dijital okuryazarını da kapsayacak şekilde ciddi bir ayrımı göstermektedir.

Tüm veriler ekseninde denilebilir ki Türkiye’de 2018’den itibaren yaşlı nüfus artarken bu yaşlı nüfusun okuryazar olma oranı artmaktadır. Bu artan oran içinde de ne yazık ki yaşlı kadınların okuryazar olma oranları erkeklere göre çok düşük bir çizgide ilerlemektedir. Yine bu kitle içinde bilişim teknolojilerinden yararlanan yaşlı sayısı yıllara göre artan bir eğilim gösterse de Amerika gibi dijitalleşmede ileri olan ve yaşlılar açısından ekonomik koşulların daha iyi olduğu ülkelerle karşılaştırmada Türkiye’nin yol alması ve ivedilikle gerekli girişimleri hayata geçirmesi gerekmektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Toplumsal dışlanma, bireylerin ekonomik, sosyal, kültürel ve politik alanlardan yoksun bırakılmasıyla şekillenen çok boyutlu bir süreçtir. Yaşlı bireyler, bu süreçten en fazla etkilenen gruplar arasında yer almaktadır. Dijitalleşmenin hız kazandığı günümüzde, dijital uçurum, yaşlı bireylerin toplumsal hayattan dışlanmasına yol açan yeni bir eşitsizlik biçimi olarak öne çıkmaktadır. Fiziksel, bilişsel ve ekonomik engeller nedeniyle dijital teknolojilere erişim sağlayamayan yaşlı bireyler, sağlık hizmetlerinden, sosyal yardımlardan ve aile bağlarından mahrum kalma riskiyle karşı karşıyadır. Özellikle pandemi gibi kriz dönemlerinde bu durum daha görünür hale gelmiştir.

Bu bağlamda, yaşlı bireylerin dijitalleşme sürecine entegrasyonu yalnızca bireysel fayda değil, aynı zamanda toplumsal eşitlik açısından da kritik bir ihtiyaçtır. Dijital araçlar, yaşlı bireylerin sosyal bağlarını güçlendirme, hizmetlere erişimlerini kolaylaştırma ve toplumsal yaşama aktif katılımlarını artırma potansiyeli taşımaktadır. Ancak bu potansiyelin hayata geçirilebilmesi, bütüncül ve sürdürülebilir çözümlerle mümkündür. Bu çalışmada incelenen belgeler, dijitalleşmenin yaşlı bireyler için hem bir fırsat hem de bir eşitsizlik kaynağı olduğunu ortaya koymaktadır. Seifert, Cotten ve Xie (2021) dijital uçurumun yaşlı bireylerde sosyal izolasyon ve bilgiye erişim kısıtlılığı gibi sonuçlar doğurduğunu belirtmektedir. Chen ve Chan (2014), yaşlı bireylerin dijital araçlara entegrasyonunun çevresel ve bilişsel desteklerle kolaylaşabileceğini vurgulamaktadır. Ayrıca, Heart ve Kalderon (2013), kullanıcı dostu arayüzlerin dijital tutum üzerinde belirleyici olduğunu ifade etmektedir. Bu bulgular, çalışmanın önerdiği teknolojik çözümlerle örtüşmektedir. Araştırma, aktif yaşlanma, dijital vatandaşlık ve dijital eşitlik konularına katkı sunmaktadır. Ancak literatürle uyumlu bu bulguların pratikte nasıl karşılık bulduğunun gözlemlenmesi için saha temelli uygulamalı çalışmalara ihtiyaç vardır. Özellikle kırsal bölgelerde, düşük sosyoekonomik gruplarda ve farklı kültürel bağlamlarda yaşlı bireylerin dijital katılım biçimleri, nitel araştırmalarla derinlemesine incelenmelidir.

Yaşlı bireylerin dijitalleşme sürecine etkin katılımını sağlamak için çok boyutlu stratejilere ihtiyaç vardır. Öncelikle, yaşlılara yönelik sade, anlaşılır ve bireyselleştirilmiş içerikler sunan dijital okuryazarlık eğitim programları geliştirilmelidir. Bu programlar, görsel ve işitsel anlatımlarla desteklenmeli ve birebir rehberlik içermelidir. Eğitimlerin belediyeler, sivil toplum kuruluşları ve üniversiteler iş birliğiyle yaygınlaştırılması, erişilebilirlik açısından önem taşımaktadır. Bununla birlikte, ekonomik engellerin giderilmesi amacıyla düşük gelirli yaşlı bireyler için uygun fiyatlı dijital cihazlar ve internet hizmetleri sunulmalıdır. Devlet ile özel sektörün iş birliği içinde oluşturacağı destek mekanizmaları, özellikle kırsal bölgelerde dijital uçurumu azaltacak altyapı yatırımlarını da içermelidir. Teknolojik çözümlerin kullanıcı dostu hale getirilmesi bir diğer kritik başlıktır. Büyük yazı karakterleri, sade menüler, sesli yönlendirmeler gibi erişilebilirlik özellikleri, yaşlı bireylerin teknolojiye daha kolay uyum sağlamasını mümkün kılacaktır. Ayrıca, sosyal iletişim platformlarının yaşlı bireylerin günlük yaşam pratiklerine uygun şekilde tasarlanması, dijital katılımı artıracaktır. Teknolojiye yönelik tutumları dönüştürmek adına farkındalık kampanyaları düzenlenmeli ve dijital araçların somut faydaları —örneğin sağlık hizmetlerine erişim, sosyal iletişim ve finansal işlemler— açık bir şekilde anlatılmalıdır. Bu kampanyalarda, teknolojiyi başarıyla kullanan yaşlı bireylerin örnek hikâyelerine yer verilmesi, diğer bireyler için ilham verici bir işlev görecektir. Son olarak, sosyal

destek mekanizmalarının güçlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Aile üyeleri, topluluklar ve sosyal hizmet uzmanları, yaşlı bireylerin dijitalleşme sürecinde aktif destek sunmalıdır. Özellikle psikolojik destek hizmetlerinin bu süreçlere entegre edilmesi, yaşlı bireylerin teknolojiye karşı geliştirdiği güvensizlik ve yabancılaşma duygularını azaltmada etkili olacaktır. Yaşlı bireylere yönelik dijital kapsayıcılık açısından geliştirilecek sistemler ile öğrenme, eğitim ve yerel topluluklarla etkileşim içinde olarak şu faydalar sağlanabilir; yaş alan bireylerin mutlu ve güçlenmiş olması, zihinsel refaha sahip olmaları, artan öz farkındalık ve ifade becerileri kazanma, aktivitelerle yeni beceriler edinerek bu alanlarda kendini geliştirme, öz kontrol duygusunu geliştirme, dijital kaynaklarla sosyal bağlantıları geliştirebilme, depresyonun, stresin ve kaygının azalması, gelişmiş bilişsel yeteneklere sahip olma, kimlik, kişilik ve aidiyet duygusunu canlı tutma, artan öz saygı ve güvene sahip olarak yaşayabilme sayılabilecek başlıca katkılar olacaktır.

Sonuç olarak, yaşlı bireylerin dijital dünyaya entegrasyonu, toplumsal dışlanmayı azaltmak ve sosyal adaleti sağlamak açısından temel bir gerekliliktir. Dijital okuryazarlık eğitimleri, ekonomik erişim politikaları, kullanıcı dostu teknolojik altyapılar ve güçlü sosyal destek mekanizmaları bir araya getirildiğinde bu hedefe ulaşmak mümkündür. Devlet, özel sektör ve sivil toplumun iş birliği içinde geliştireceği kapsayıcı politikalar, yaşlı bireylerin dijitalleşme sürecine aktif ve eşit katılımını sağlayacaktır. Böylece dijitalleşme, sadece teknolojik bir dönüşüm değil, aynı zamanda toplumsal bütünleşmenin ve eşitliğin anahtarı haline gelecektir.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Çalışma tek yazarlı olduğu için yazarın katkı oranı %100'dür.

Çıkar Çatışması

Çalışmada çıkar çatışması oluşturabilecek herhangi bir durum bulunmamaktadır.

Kaynaklar

- Age UK. (2025). *Digital Champions*. <https://www.ageuk.org.uk/> adresinden 02.02.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Ağaoğlu, E., Önen, N. ve Tokatlı, P. (2020). Yaşlıların dijital teknoloji eğitimleriyle ilişkilenebilirlik biçimleri: Ankara Büyükşehir Belediyesi Yaşlılar ve Gençler Bilgi Erişim Merkezi örneği. M. Fiğan ve Y. Dede Özdemir (Ed.), *Dijital kültür, dijital eşitsizlikler ve yaşlanma* içinde (ss. 167-182). Ankara: Alternatif Bilişim.
- Akçakaya, M. (2017). E-devlet anlayışı ve Türk kamu yönetiminde e-devlet uygulamaları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3, 8-31.
- Bayrakçı, O. (2021). Yaşlılık ve yaşlı bireylerin sosyal medya kullanımı. F. Altun (Ed.), *Ekonomik ve Sosyal Boyutlarıyla Yaşlılık* içinde (ss. 141-157). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Bonfatti, A., Celidoni, M., Weber, G. and Börsch-Supan, A. (2015). Coping with risks during the great recession. A. Börsch-Supan, T. Kneip, H. Litwin, M. Myck and G. Weber (Ed.), *Ageing in Europe—supporting policies for an inclusive society* in (pp. 225–234). Boston: De Gruyter.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. doi:10.3316/QRJ0902027.
- Börsch-Supan, A., Kneip, T., Litwin, H., Myck, M. and Weber, G. (2015). SHARE: A European policy device for inclusive ageing societies. A. Börsch-Supan, T. Kneip, H. Litwin, M. Myck and G. Weber (Ed.), *Ageing in Europe—supporting policies for an inclusive society* in (pp. 1–22). Boston: De Gruyter.

- Burchardt, T., Le Grand, J., and Piachaud, D. (2002). Social exclusion in Britain 1991–1995. *Social Policy & Administration*, 33(3), 227-244.
- Chen, K., Chan, A. H. S., and Chan, S. C. (2014). Gerontechnology acceptance by older Hong Kong Chinese: A senior technology acceptance model (STAM). *Ergonomics*, 57(5), 635–652. <https://doi.org/10.1080/00140139.2014.895855>.
- Commins, P. (2004). Poverty and social exclusion in rural areas: Characteristics, processes and research issues. *Sociologia Ruralis*, 44, 60–75.
- Fiğan, M. ve Cihangir, M. (2020). Dijital eşitsizliğin etnik yanı: Yaşlı Kürtlerin teknoloji ile ilişkilendirme deneyimleri. M. Fiğan ve Y. Dede Özdemir (Ed.), *Dijital kültür, dijital eşitsizlikler ve yaşlanma* içinde (ss. 315-341). Ankara: Alternatif Bilişim.
- Fiğan, M. ve Cihangir, M. (2020). Giriş. M. Fiğan & Y. Dede Özdemir (Ed.), *Dijital kültür, dijital eşitsizlikler ve yaşlanma* içinde (ss. 1-7). Ankara: Alternatif Bilişim.
- FreePik. (t.y). https://www.freepik.com/free-vector/elderly-man-using-laptop_291509148.htm#fromView=keyword&page=1&position=7&uuiid=a36df217-1158-4c6f-ae78-7f784808a4b4&query=Digital+Literacy+Elderly adresinden 07.03.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Gajdzik, B., Grabowska, S., and Saniuk, S. (2021). Key socio-economic megatrends and trends in the context of the Industry 4.0 framework. *Forum Scientiae Oeconomia*, 9(3), 5–21.
- Gobble, M. (2018). Digitalization, digitization, and innovation. *Research-Technology Management*, 61(4), 56–59.
- Heart, T., and Kalderon, E. (2013). Older adults: Are they ready to adopt health-related ICT? *International Journal of Medical Informatics*, 82(11), e209–e231. <https://doi.org/10.1016/j.ijmedinf.2011.03.002>.
- Işıklı, E. İ. (2024). Dijitalleşme sürecinde yaşlı bireylerin karşılaştığı zorluklar ve çözüm önerileri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(92), 1773-1788. <https://doi.org/10.17755/esosder.1537052>.
- Korkmaz Yaylagül, N., Barlın, H., & Kırışık, H. (2021). Yaşlılıkta sosyal dışlanma araştırmaları: Bir içerik analizi. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, 17, 197-213. <https://doi.org/10.46218/tshd.902246>
- Kovač, K., Žmija, K., Roy, J. K., Kusa, R., and Duda, J. (2024). Digital divide and digitalization in Europe: A bibliometric analysis. *Equilibrium. Quarterly Journal of Economics and Economic Policy*, 19(2), 463–520. <https://doi.org/10.24136/eq.2899>.
- Kürüm Varolgüneş, F. (2025). *Developing age-friendly cities: a strategic framework for turkey*. *Karesi Journal of Architecture*, 4(1), 31–56. <https://izlik.org/JA64DR84WP>
- Lee, Y., Hong, P. Y. P., and Harm, Y. (2014). Poverty among Korean immigrant older adults: Examining the effects of social exclusion. *Journal of Social Service Research*, 40, 385–401.
- Lenoir, R. (1974). *Les Exclus: Un Français sur dix*. Paris: Seuil.
- Levitas, R. (2006). The concept and measurement of social exclusion. C. Pantazis, D. Gordon & R. Levitas (Ed.), *Poverty and social exclusion in Britain in* (ss. 123–160). Bristol: The Policy Press.

- Liu, M., Li, C., Wang, S., and Li, Q. (2023). Digital transformation, risk-taking, and innovation: Evidence from data on listed enterprises in China. *Journal of Innovation & Knowledge*, 8(1), 100332. 1-15.
- Moffatt, S., and Glasgow, N. (2009). How useful is the concept of social exclusion when applied to rural older people in the United Kingdom and the United States? *Reginal Studies*, 43, 1291–1303.
- Nurgalieva, L., Laconich, J. J. J., Baez, M., Casati, F., and Marchese, M. (2019). A systematic literature review of research-derived touchscreen design guidelines for older adults. *IEEE Access*, 7, 22035–22058.
- Organisation for Economic Co-Operation and Development. (2001). Understanding the digital divide. *OECD Digital Economy Papers*, No. 49, OECD Publishing, Paris. http://www.oecd.org/en/publications/understanding-the-digital-divide_236405667766.html 06.03.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Özkan Tuncay, F. ve Kars Fertelli, T. (2018). Yaşlılarda bilişsel işlevlerin günlük yaşam aktiviteleri ve yaşam doyumu ile ilişkisi. *DEÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 32(3), 183-190.
- Parmar, D., Williams, G., Dkhimi, F., Ndiaye, A., Asante, F. A., Arhinful, D. K., and Mladovsky, P. (2014). Enrolment of older people in social health protection programs in West Africa—does social exclusion play a part?. *Social Science and Medicine*, 119, 36-44. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2014.08.011>.
- Pew Research Center (2014). Older adults and technology use, <https://www.pewresearch.org/internet/2014/04/03/older-adults-and-technology-use/> adresinden 22.02.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Plekhanov, D., Franke, H., and Netland, T. H. (2023). Digital transformation: A review and research agenda. *European Management Journal*, 41, 821–844.
- Reis, J., Amorim, M., Melão, N., Cohen, Y., and Rodrigues, M. (2020). Digitalization: A literature review and research agenda. In Z. Anisic, B. Lalic, and D. Gracanin (Eds.), *Proceedings on 25th International Joint Conference on Industrial Engineering and Operations Management-IJCIEOM*. IJCIEOM 2019. Lecture Notes on Multidisciplinary Industrial Engineering. Cham: Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-43616-2_47 14.04.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Scharf, T. (2015). Between inclusion and exclusion in later life. In K. Walsh, G. Carney, and Á. Ní Léime (Eds.), *Ageing through austerity: Critical perspectives from Ireland* (pp. 113–130). Bristol: Policy Press.
- Scharf, T., and Keating, N. (2012). Social exclusion in later life: A global challenge. In T. Scharf and N. Keating (Eds.), *From exclusion to inclusion in old age: A global challenge* (pp. 1–16). Bristol: The Policy Press.
- Seifert, A., Cotten, S. R., and Xie, B. (2021). A double burden of exclusion? Digital and social exclusion of older adults in times of COVID-19. *The Journals of Gerontology: Series B*, 76(3), e99–e103. <https://doi.org/10.1093/geronb/gbaa098>.
- Silver, H. (1994). Social exclusion and social solidarity: Three paradigms. *International Labour Review*, 133(5-6), 531–578.
- Sun, C., Lin, Z., Vochozka, M., and Vincúrová, Z. (2022). Digital transformation and corporate cash holdings in China's A-share listed companies. *Oeconomia Copernicana*, 13(4), 1081–1116.

- Smith, A. (2014). Adults and technology use. *Pew Research Center*.
<https://www.pewresearch.org/internet/2014/04/03/older-adults-and-technology-use/>
07.03.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2022). *İstatistiklerle yaşlılar 2022*.
https://www.tuik.gov.tr/media/announcements/istatistiklerle_yaslilar_tr.pdf 11.02.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2023a). *Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması 2023*.
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yaslilar-2023-53710&dil=1> adresinden
06.03.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2023b). *İstatistiklerle yaşlılar, 2023*.
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yaslilar-2023-53710> adresinden
25.02.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Townsend, P. (1979). *Poverty in the United Kingdom: A survey of household resources and standards of living*. Hazel Watson ve Viney Ltd, Great Britain, Aylesbury.
- Uğurlu, C., ve Deniz, O. (2022). Uluslararası Öğrenciler İçin Uzaktan Eğitimin Sürdürülebilirliği ve Fırsat Eşitliği: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Örneği. *Van İnsani ve Sosyal Bilimler Dergisi-ViSBiD*, 3, 116-134.
- Valenduc, G. and Vendramin, P. (2017). Digitalisation, between disruption and evolution. *Transfer: European Review of Labour and Research*, 23(2), 121–134.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2000). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (2. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Walker, A., and Walker, C. (1997). *Britain Divided: The Growth of Social Exclusion*. Child Poverty Action Group, London.
- Warburton, J., Ng, S. H., and Shardlow, S. M. (2013). Social inclusion in an ageing world: Introduction to the special issue. *Ageing and Society*, 33, 1–15.
- Wei, Y. (2022). Digital literacy in education: From local to global. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 664. <https://doi.org/10.2991/assehr.k.220504.495> adresinden 08.02.2025 tarihinde erişilmiştir.
- Wilson-Menzfeld, G., Gates, R. J., and Moreland, M. (2023). *Learning digital skills online: Empowering older adults through one-to-one, online digital training provision*. *Front. Psychol.* 14:1122277. doi: 10.3389/fpsyg.2023.1122277.
- Wilson-Menzfeld, G., Gates, R. J., and Moreland, M. (2022). Learning digital skills online: Empowering older adults through one-to-one, online digital training provision. *Frontiers in Psychology*. <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10196367/pdf/fpsyg-14-1122277.pdf> adresinden 08.02.2025 tarihinde erişilmiştir.

Extended Abstract

Introduction

Digitalization has significantly reshaped daily life and modes of social interaction. While information and communication technologies (ICT) offer individuals greater access to information and opportunities for civic participation, they also generate new forms of exclusion—particularly for vulnerable groups. Among these, older adults often face unique challenges in adapting to digital transformation, including limited digital literacy, financial constraints, and restricted access to technological tools.

The digital exclusion of elderly individuals heightens the risk of broader social exclusion and isolation, negatively impacting their well-being and overall quality of life. Improving digital literacy and increasing access to digital services are crucial steps toward enabling more active participation of older adults in social life. This study explores the key barriers elderly individuals face in the digitalization process through the lens of social exclusion theory and offers social policy recommendations aimed at fostering digital inclusion.

Method

This study employed document analysis, a qualitative research method involving the systematic review of printed and digital materials (Bowen, 2009, p. 27). Relevant academic studies on the digital divide, digital literacy, and the social exclusion of elderly individuals were examined. The findings were interpreted within the framework of social exclusion theory to identify the key barriers to digital inclusion for older adults.

Findings

The reviewed literature highlights the relationship between social exclusion and the digital divide, particularly in relation to elderly individuals' social participation. Digitalization has introduced new forms of exclusion, shaped by economic, cognitive, and technological barriers (Silver, 1994; OECD, 2001). Key factors include income inequality, low digital literacy, and weak infrastructure. Older adults—especially those in low-income and rural areas—face significant challenges in accessing digital services (Fiğan & Özdemir, 2020; Işıklı, 2024). Even in developed regions like Europe, limited technology use among the elderly contributes to greater social isolation (Townsend, 1979).

A major barrier to technology use among older adults is the lack of digital skills. Pew Research Center data show that many individuals aged 65 and above struggle with digital tools and often need assistance. Expanding digital literacy programs is essential for easing this transition. The UK's "Digital Champions Program," for example, offers one-on-one training to support elderly technology use (AGE UK, 2025). Similar initiatives should be adopted by local governments and NGOs in Turkey. Educational content must be clear and accessible, using large fonts, simple language, and voice guidance to accommodate age-related needs.

Economic barriers significantly limit digital access. Without affordable devices and internet, elderly individuals remain excluded (OECD, 2001). Public incentives and private sector partnerships should be strengthened. A study from the EU and Western Balkans emphasizes the role of digitalization in promoting sustainability and equality, calling for context-specific policies (Kovač et al., 2024). In Turkey, improving rural infrastructure and ensuring affordable internet for older adults must be prioritized.

Negative attitudes and perceptions toward technology also pose a barrier. Many elderly individuals view digital tools as youth-oriented and feel inadequate using them (Ağaoğlu, Önen, & Tokatlı, 2020). Distrust and safety concerns further discourage engagement (Fiğan & Cihangir, 2020).

Awareness campaigns and real-life success stories can help shift these perceptions. Emphasizing how technology simplifies daily life may foster a more positive outlook.

As Turkey's elderly population increases, digital participation is also rising. According to TÜİK (2023), internet use among those aged 65–74 grew from 17% in 2018 to 40.7% in 2023. However, men use the internet more (49.8%) than women (32.7%), exposing a gender gap. To close this divide, inclusive education, targeted support for women, and affordable digital services for low-income groups are needed. Digitalization brings key benefits for older adults, including better healthcare access, social connection, and convenience (Akpınar, 2021). Realizing these benefits depends on digital skills. Involving elderly individuals in digital transformation reduces exclusion and supports equality. Literacy programs, financial policies, and awareness efforts are essential for effective integration.

Conclusion, Discussion and Recommendations

Social exclusion detaches individuals from economic, social, and cultural life, with elderly individuals among the most vulnerable. In today's digital era, the digital divide deepens this exclusion by limiting older adults' ability to engage in social activities and access essential services. During crises, limited access to digital tools has further isolated elderly individuals, depriving them of healthcare, communication, and support. Bridging this gap is essential not only for individual well-being but also for social equity.

To support digital inclusion, tailored education programs should be developed with clear, accessible content. Visual and auditory aids can enhance learning, and personal guidance should be available. Financial support for devices and internet access is necessary, especially for low-income elderly individuals, alongside investments in digital infrastructure. Technology design must consider age-related cognitive and physical limitations—features such as large fonts, simple interfaces, and voice navigation are vital.

Awareness campaigns that highlight the practical benefits of digital tools can help shift negative perceptions. Strengthening family support systems and community-based assistance can ease the adaptation process. Greater digital participation not only improves connectivity and cognitive functioning but also enhances overall life satisfaction. Promoting elderly engagement contributes to better mental and physical health and fosters stronger integration into society.

In summary, the digital inclusion of older adults is key to preventing social exclusion. A comprehensive strategy—combining digital literacy efforts, economic support, accessible technologies, and social assistance—can foster equal participation. Collaborative policies across government, civil society, and the private sector can turn digitalization into a tool for empowerment rather than exclusion. Expanding elderly individuals' access to digital technologies is an essential step toward a more inclusive and connected society.